

ASSAIG

Antoni Batista, *Voces sobre Euskadi*. PLAZA & JANÉS. Barcelona, 2004.

La tardor de l'any passat es va celebrar a Ourense el 21è Congrés de Galeusca, entitat que acull les literatures gallega, basca i catalana. Dels Països Catalans hi van anar una desena d'escriptors i vam compartir tres dies amb els nostres col·legues gal·lecs i bascos. A part de les sessions pròpies del congrés, vam tenir ocasió de confraternitzar amb els companys de Galícia i Euskadi. El que em va cridar l'atenció dels bascos és que diverses vegades es van referir a *la cosa* i al *conflicte*, eufemismes per designar ETA i les difícils relacions entre Euskadi i l'Estat espanyol, i viceversa. La lectura de *Voces sobre Euskadi* m'ha recordat les converses amb els escriptors bascos sobre *la cosa*.

Antoni Batista (Barcelona, 1952) és doctor en ciències de la comunicació, professor de la Universitat Autònoma de Barcelona i periodista en actiu. Ha publicat diversos llibres sobre ETA i el País Basc, entre els quals destaquen *Artapalo. ETA després de Txomin* (1988), *Terror i negligència* (1997), *Diario privado de la guerra vasca* (1999) i *Euskadi sin prejuicios* (2001). L'any 2001 Batista va guanyar el premi Ramon Barnils de periodisme d'investigació.

'VOCES SOBRE EUSKADI' PARLA D'ETA I DE LA SOCIETAT BASCA

Voces sobre Euskadi és un reportatge periodístic sobre el País Basc i el conflicte d'ETA. L'obra consta de quaranta-cinc entrevistes, fetes en moments diferents en els darrers deu anys, que globalment formen, tal com diu el prologuista, la "narració d'un conflicte en què el soroll impedeix, moltes vegades, escoltar les veus dels protagonistes, voluntaris o forçats, passius o protagonistes, polítics, sindicalistes o ciutadans anònims [...] d'un país escindit en identitats múltiples i,

a la vegada, tancat en una obsessiva espiral de violència i distanciament polític".

L'obra s'inicia amb el relat de dos testimonis del brutal bombardeig de Gernika, fet pels avions alemanys de la Legió Còndor contra una ciutat indefensa l'any 1937. L'autor entrevista diversos personatges que expliquen el naixement d'ETA i l'enllaça amb el testimoni de dos dirigents de l'esquerra abertzale, Jon Idigoras i Arnaldo Otegi, que exposen les raons de la seva lluita

La cosa

JOAN AGUT

EL PERIODISTA ANTONI BATISTA

política. El PNB també té el seu protagonisme a través de veus tan autoritzades com ara les de Xabier Arzallus i Juan María Atutxa.

Un dels capítols més comprenedors del llibre és el minuciós relat de l'atemptat d'Hipercor, realment esborronador, on van convergir el terrorisme sagnant i la negligència policial. Així mateix, és molt impactant el testimoni de les víctimes de totes dues bandes. Tampoc hi falta la descripció de les posicions polítiques en-

frontades. Els nacionalistes, per un costat i els espanyolistes, per l'altre, amb el PSE i el PP com a elements que completen el panorama polític.

Són especialment significatives les confidències de dos antagonistes de la cruenta batalla: les d'un capità de la Guàrdia Civil i les d'un membre d'ETA. Ardanza i Ibarretxe exposen els seus punts de vista per superar el conflicte i tracen els possibles camins a seguir. L'obra acaba amb el testimoni de cinc joves estudiants, que van néixer i han crescut en una societat enfrontada, malauradament, a mort. Un d'ells diu: "El problema gros és d'intolerància per totes dues bandes, hi ha un problema d'odi. És a dir, de gent a qui s'ensenyava a odiar, tant des d'un bàndol com des de l'altre. Des de petit, saps? Aprens a odiar. [...] Hi ha una intransigència total".

Voces sobre Euskadi és una obra molt remarcable perquè constitueix un document viu del conflicte basc, narrat pels mateixos bascos. Hi apareix la realitat sociopolítica d'Euskadi, la seva identitat nacional, el dret a l'autodeterminació, el terrorisme, la repressió, la governabilitat del país, les vies de pacificació, les vivències més enfrontades, el sofriment i l'esperança. Al costat de tanta desinformació sobre el greu problema d'Euskadi, el llibre d'Antoni Batista és modèlic.

POESIA

Francesc Pujols, *El llibre que conté les poesies d'en Francesc Pujols, amb un pròleg d'en Joan Maragall (i un epíleg d'Enric Casasses)*. QUADERNS CREMA. Barcelona, 2004.

El dia de la mort de Francesc Pujols, cap al 13 de febrer del 1962, Josep Pla parlava clar sobre el personatge, tot reconeixent la recepció que havia tingut la seva obra i tot intuïnt el buit que se li faria més tard: "Físicament, tant com intel·lectualment, em semblà sempre un home fora de mida, distint del corrent. No solament era un home a qui calia donar menjar a part, sinó que en el seu entregent, el temari i la finalitat tenien un aspecte diferent. [...] Ja se sap: en aquest país, l'aparició de qualsevol cosa important situada fora de l'habitualitat és combatuda presentant-la com a pintoresca" (*Notes disperses*). Enric Casasses, en l'epíleg d'*El llibre que conté les poesies d'en Francesc Pujols, amb un pròleg d'en Joan Maragall (i un epíleg d'Enric Casasses)*, dona la raó a Pla i rebla el clau queixant-se de la ignorància i mala fe que ha envoltat massa estudiosos a l'hora d'enfrontar-se a l'obra de l'agitador barceloní, fins al

Flors celestials

ANDREU GOMILA

punt que la *Història de la literatura catalana* (1986) titlla l'obra de Pujols de "presa de pèl". Un punt de vista gens analític i totalment erroni per a qui l'ha llegida i, sobretot, per a qui tingui el plaer d'endinsar-se en els poemes que sàviament ha recuperat Quaderns Crema.

Les poesies de Pujols són una autèntica sorpresa, que podrien emmarcar entre el Modernisme tardà i el primer Noucentisme, tot i que personalment em decanto més per posar-lo dins el primer moviment, malgrat certes coincidències amb un llibre, *Els fruits saborosos* (1906), que Carner publicaria només dos anys més tard que Pujols. Tant la temàtica (rural-religiosa) com la forma s'apropen més a Maragall que a l'autor de *Nabí*.

PUJOLS NO ENCANYA

Maragall, en el present pròleg, ja afirma que Pujols té per mestre el poble i que és un escriptor que no enganya. Diu que és un poeta de veritat i no un ximple trobador "no vinc pas a dir-vos que aquest llibre d'en Pujols sia d'una poesia

perfeta: us dic solament que és poesia", cosa que els dits estudiosos no deuen tenir en compte perquè no han llegit mai Pujols. És cert que els seus versos, preferentment heptasil·làbics o pentasil·làbics, són fets per dir en veu alta. I no són poques les composicions d'aquest volum que podrien ser cantades. El llibre és ple de corrandes, balades i cançons. Però també hi ha altres peces de volum diferent, en què el poeta adopta el decasil·làb amb total naturalitat i se'ns presenta amb un to més narratiu. És el cas d'un dels millors poemes del volum, *Elegia*, en què el poeta va a la recerca i record de l'aimada d'altre temps i que podria formar part del cànon amorós català. És una poema romàntic, que podria haver escrit un autor alemany un segle abans, de perfecta ambientació i final tràgic, però esperançat. També cal destacar les *Odes*, en les quals l'autor fa servir el mateix procediment de *flash back*, amb un encert semblant al poema abans comentat.

Pujols va publicar aquestes

poesies amb vint-i-pocs anys. I, per l'edat, és natural que faci provatures, que barregi formes i gèneres. Però hi trobem la llavor de la seva obra posterior, decididament llibertària, com diu Casasses. Al seu llibre més famós, *Hiparxiologi o ritual de la religió catalana*, l'agitador apunta clarament el seu ideari en un parell de frases: "La Naturalesa és la imatge de Déu i Déu és la imatge de la Naturalesa"; "La religió catalana no sols estableix la llibertat del cel, sinó de la terra". La primera sentència la trobem ben reflectida en tota la seva obra lírica, ja que fusiona els dos elements amb força encert i ben aviat ens adonem que el déu a què es refereix Pujols constantment és un ens integrat en les flors, les aromes que desprèn el camp, la vida dels homes i dones que viuen enmig de la natura. L'ideal d'aquest barceloní de la plaça Reial és el pagès que sap percebre els colors que l'envolten, escoltar el cant de l'ocell. I sempre amb una dona al costat -o desitjada- que respon a l'ideal de l'època.

El tarannà llibertari, força utòpic, de Pujols també el veiem de manera incipient als seus versos. "L'anar món enllà / no et darà alegria: / si et quedes aquí / jo sóc l'aigua viva", escriu a *La font*. Una mostra de com l'autor es comença a distanciar de la doctrina catòlica imperant. Alhora palesa que el seu objectiu -explícit en la *Hiparxiologi*- és aferrar-se a la realitat, trepitjar la terra amb força. Per això Casasses assegura que Pujols és el gran afirmador. No divaga, ni llança suposicions. Parla amb seguretat, per molt que el que expressi pugui semblar foll o estrambòtic. Desgraciadament, massa estudiosos s'han quedat en això, en l'anècdota, i han interpretat la seva obra a partir de paraules soltes, descontextualitzades. Amb això no vull dir que Pujols sigui un autor excels, sinó que és un bon poeta que cal recuperar -no posseïm una tradició que no vagi sobrada-. Un autor que fa de pont entre dos moviments i que va saber crear-ne un de propi, més tard. Joaquim Auladell, en la introducció de la *Hiparxiologi* (Llibres de l'Índex, 2003), diu que les poesies de Pujols són un "muntatge irònic". I potser es passa. Però també assenyala que "en aquests temps de trabals i esperança queda com un far, no, com una referència, el pensament de Pujols". I potser l'encerta.